

УДК 81'25:81'27:305(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2026-216-39>

ВИКОРИСТАННЯ ГЕНДЕРНО-НЕЙТРАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ОФІЦІЙНИХ ДОКУМЕНТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

USAGE OF GENDER-NEUTRAL STRATEGIES IN THE TRANSLATION OF OFFICIAL DOCUMENTS OF THE EUROPEAN UNION

Ручко К. В.,

orcid.org/0009-0008-3126-9607/

*асистентка кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики
Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка*

Статтю присвячено дослідженню стратегій застосування гендерно-нейтральних стратегій та певних тактик під час перекладу офіційно-ділового дискурсу Європейського союзу. Порівняння підходів до введення інклюзивності в текст документації Союзу та визначення практичного значення та цінності для перекладацької діяльності, зокрема в українському контексті є одним із інструментів для подальших досліджень в контексті гендерних студій та гендерної лінгвістики в цілому. У статті розглянуто різницю між англійською та німецькою мовами в контексті граматичного роду. Було досліджено використання збірних іменників, гендерно-нейтральних одиниць, множини та застосування графічних елементів, таких як астериска, двокрапка та гендер-геп. В контексті дослідження було проведено порівняльний лінгвістичний аналіз прикладів з англійської та німецькомовної версії Звіту про верховенство права 2024 року, розділу про Австрію, де зіставлено терміни на позначення професій в англійському оригіналі та німецькомовному перекладі та виявлено розбіжність тенденцій використання стратегій для досягнення гендерної нейтральності у документі, що дозволило встановити пряму залежність між граматичною структурою та вибором засобів інклюзії в документі. Додатково було проаналізовано вплив графічних знаків на цифрову доступність тексту для людей із порушеннями зору в німецькомовному контексті. За результатами проведеного дослідження встановлено типологічну детермінованість, оскільки вибір гендерно-інклюзивної стратегії зумовлений граматичною структурою мови. Було доведено, що англійська мова ефективно реалізує потенціал лексичної нейтралізації, тоді як німецька мова вдається до використання графічних елементів. Шлях виокремлення морфологічних особливостей адаптації англійських нейтральних одиниць до системи німецької мови під час дослідження дозволив провести прямі паралелі з трансформаційними процесами у сучасній українській мові.

Ключові слова: гендерна нейтральність, Європейський парламент, гендерно-незорієнтовані мови, графічний маркер.

The article is devoted to the study of strategies for applying gender-neutral strategies and specific tactics in the translation of official business discourse of the European Union. Comparing approaches to introducing inclusivity into the text of Union documentation and determining the practical significance and value for translation activities, particularly in the Ukrainian context, is one of the tools for further research in the context of gender studies and gender linguistics in general. The article examines the difference between English and German in the context of grammatical gender. The use of collective nouns, gender-neutral units, plurals and the use of graphic elements such as asterisks, colons and gender gaps was investigated. In the context of the study, a comparative linguistic analysis was conducted using examples from the English and German versions of the 2024 Rule of Law Report, specifically the section on Austria, where terms for professions in the English original and German translation were compared and a discrepancy in the use of strategies to achieve gender neutrality in the document was identified, allowing a direct correlation between grammatical structure and the choice of means of inclusion in the document to be established. In addition, the influence of graphic symbols on the digital accessibility of text for people with

© Ручко К. В., 2026

Стаття поширюється
на умовах ліцензії
відкритого доступу (CC BY 4.0)

visual impairments in a German-language context was analysed. The results of the study established typological determinism, since the choice of a gender-inclusive strategy is determined by the grammatical structure of the language. It was proven that English effectively realises the potential of lexical neutralisation, while German resorts to the use of graphic elements. The way of highlighting the morphological features of the adaptation of English-language neutral units to the German language system during the study allowed us to draw direct parallels with the transformation processes in the modern Ukrainian language.

Key words: gender neutrality, European Parliament, gender-neutral languages, graphic marker.

Постановка проблеми. Протягом останніх шести десятиліть категорія гендеру, що розглядає соціокультурні аспекти статі поза межами біологічного детермінізму, перетворилася у затребуваний міждисциплінарний напрям. В українському науковому просторі спостерігається поступова інтеграція гендерної проблематики у гуманітарну галузь, зокрема активізація відповідних розвідок у площині лінгвістики та теорії перекладу. Тексти конвенцій, директив, законів та протоколів, безперечно, мають різнопланові аспекти, які мають бути адекватно передані під час перекладу задля забезпечення розуміння тексту широкими колами людей. Останнім часом спостерігається позитивна тенденція на уникання та зменшення гендерної асиметрії та дискримінації у різних сферах діяльності та життя.

Аналіз публікацій та досліджень. Протягом останніх десятиліть дослідженнями гендерної лінгвістики англійської та німецької мов займалися такі іноземні вчені, як Дж. Корбетт, Д. Камерон, А. Міллс, С. Ромейн, Р. Строллер. Також низка українських науковців досліджувала особливості гендерних студій у мовознавстві та перекладознавстві, а саме Кузенко Г. М., Маслова Ю. П., Миронова Н. В., Тихоновська Г. С. Їхні наукові роботи містять розбір підходів до вивчення гендеру в сучасних лінгвістичних дослідженнях та аналіз гендерних концепцій в Україні.

Актуальність полягає у систематизації різних підходів до застосування гендерно-інклюзивної лексики та інших елементів для усунення асиметрії у сприйнятті офіційно-ділового дискурсу та дослідження релевантності прийомів для перекладацької діяльності в українському контексті. *Об'єктом* статті є прийоми використання гендерно-нейтральної лексики та застосування графічних маркерів у мовах, де присутній дефіцит кодифікованих гендерно-інклюзивних одиниць, проаналізовані на *матеріалі* даного дослідження – комунікаті комісії Європейського парламенту, Європейській Раді, Європейському економічному і соціальному комітету та комітету регіонів, а саме Звіт про верховенство права 2024 року, розділ Австрії.

Метою дослідження є зіставлення стратегій забезпечення гендерної нейтральності в офіційно-діловому дискурсі Європейського Союзу, виявлення специфіки їх реалізації в англійській та німецькомовній версіях документів в контексті перекладознавства.

Виклад основного матеріалу. У багатомовному середовищі Європейського парламенту принципи гендерної нейтральності в мові та гендерно-інклюзивної мови вимагають використання різних стратегій у різних офіційних мовах, залежно від граматичної типології кожної мови. Що стосується вираження граматичного роду в офіційних мовах Союзу, можна виділити три типи мов та відповідні стратегії досягнення гендерної нейтральності:

– Мови без роду (такі як естонська, фінська та угорська), в яких немає граматичного роду та роду займенників. Ці мови, як правило, не потребують особливих стратегій для забезпечення гендерної інклюзивності, за винятком дуже специфічних випадків, які обговорюються в конкретних рекомендаціях для цих мов [1].

– Мови з гендерною ознакою, або гендерно-незорієнтовані мови (такі як данська, англійська та шведська), де особисті іменники здебільшого є гендерно нейтральними, а для кожної статі існують власні особисті займенники. Загальна тенденція тут полягає в тому, щоб якомога більше зменшити використання гендерно-специфічних термінів. У цих мовах найчастіше використовується лінгвістична стратегія нейтралізації. Щоб уникнути гендерних посилянь, можна використовувати гендерно нейтральні терміни, тобто слова, які не є гендерно специфічними

і позначають людей загалом, без посилання на жінок або чоловіків («*chairman*» замінюється на «*chairperson*» або «*Chair*» зі збереженням капіталізації, «*policeman*» або «*policewoman*» на «*police officer*», «*spokesman*» замінюється на «*spokesperson*», «*stewardess*» – на «*flight attendant*» тощо). Ця тенденція до гендерної нейтральності призвела до зникнення старих жіночих форм, а попередні чоловічі форми стали універсальними (наприклад, «*actor*» замість «*actress*»). Також використовується гендерно-інклюзивна мова, де, наприклад, замість універсального вживання займенника «він» (*he*) застосовується конструкція «він або вона» (*he or she*) [1; 2, с. 29–31].

– Мови з граматичним родом, або природні мови (такі як німецька, романські мови та слов'янські мови), де кожне іменник має граматичний рід, а рід особистих займенників зазвичай відповідає іменнику, на який вони вказують. Оскільки з лексичної точки зору майже неможливо створити загальноприйняті гендерно-нейтральні форми з існуючих слів у цих мовах, в адміністративній та політичній мові досліджуються та рекомендуються альтернативні підходи [1; 2, с. 143–153].

Мовна фемінізація (тобто використання жіночих відповідників чоловічих термінів або використання обох термінів) є підходом, який все частіше використовується в цих мовах, зокрема в професійному контексті, наприклад, у назвах посад, коли йдеться про жінок. Оскільки більшість професій традиційно мали чоловічий граматичний рід, за винятком лише декількох, як правило, традиційно жіночих професій, таких як «медсестра» («*nurse*») або «акушерка» («*midwife*»), відчуття дискримінації було особливо сильним. Тому почали створюватися жіночі еквіваленти, які все частіше використовуються практично для всіх функцій чоловічого роду («*Kanzlerin*», «*Augenoptikerin*», «*Dozentin*» тощо) [3; 4].

Таким чином, використання загальних чоловічих термінів більше не є абсолютною поширеною практикою, навіть у законодавчих актах. Наприклад, у німецькій версії Лісабонського договору загальний термін «громадяни» («*citizens*») фігурує як «*Unionsbürgerinnen und Unionsbürger*» [1].

З огляду на подальше дослідження варто зупинитися на таких підкатегоріях, як гендерно-незорієнтовані мови та ті, що мають граматичний рід. Оскільки англійська мова займає домінуюче становище в Європейському парламенті, більшість оригінальних документів цією мовою складаються авторами, для яких вона не є автохтонною. Ця особливість впливає на вибір стратегій інклюзивності [5]. Крім того, на відміну від, наприклад, французької та іспанської мов, англійська не має органу, який встановлює мовні норми, що мають застосовуватися, а гендерно-нейтральні мовні рекомендації, що існують на національному рівні в одній англійській країні, не обов'язково застосовуються в іншій. Отже, при створенні, редагуванні та перекладі офіційної документації в Європейському парламенті пріоритет слід надавати стратегіям гендерної нейтралізації. Такий підхід забезпечує відповідність текстів очікуванням глобальної англійської спільноти та задовольняє комунікативні потреби безпосередньої аудиторії Парламенту.

Існує кілька стратегій збереження гендерної нейтральності та введення певної інклюзивності у текст, такі як: 1) уникнення використання «*man*» та інших деривативів, наприклад «*political leaders*» замість «*statesmen*»; 2) перефразування замість «*he*» або «*she*», а саме застосування форм множини («*officials shall carry out their duties*») або пасивного стану в синтаксисі («*the relevant documents should be sent to ...*»); 3) використання гендерно-нейтральних назв професій («*firefighters*, «*athletes*») або перефразу «*a representative for ...*», «*speaking for ...*» [1].

На сучасному етапі в мовах із розвиненою системою граматичного роду (до якої належить німецька) спостерігається дефіцит кодифікованих гендерно-інклюзивних одиниць. Зокрема, деякі лінгвістичні ініціативи щодо впровадження нейтральних маркерів, як-от символу астериски (*), продемонстрували не надто високий рівень прагматичної адаптації. Через суттєвий критичний спротив у суспільно-політичному дискурсі ці форми використовуються не надто поширено. Втім, спостерігається тенденція на використання двокрапки (:) або, так званого, гендер-гепу (␣), наприклад «*Bürger:innen*», «*Präsident_innen*» [6]. Німецький досвід вживання

двокрапки також важливий у технічному контексті, адже програми-зчитувачі для людей із порушенням зору розпізнають саме двокрапку і роблять певну паузу, в той час як астериску системи можуть озвучити і це викликає певні труднощі при сприйманні тексту.

Можна зробити висновок, що англійська мова, з огляду на свою аналітичність, реалізує стратегію нейтралізації, де це можливо. Через лексичні заміни та синтаксичні трансформації гендерні маркери усуваються, роблять текст стилістично збалансованим та усувають гендерну асиметрію. На противагу цьому німецька мова, як система з граматичним родом, йде шляхом візуалізації через впровадження графічних маркерів (гендер-геп, астериска, двокрапка, в деяких випадках скісна риска).

Практична реалізація згаданих підходів виразно простежується при зіставленні автентичних англомовних текстів Європарламенту з їхніми німецькомовними перекладами. Оскільки обидві мови функціонують у спільному адміністративному просторі, аналіз конкретних витягів із документів дозволить виявити, наскільки успішно адаптується англійська нейтральність до системи німецької мови з граматичною статтю. Далі ми розглянемо приклади використання гендерно-інклюзивної мови на основі Звіту про верховенство права 2024 року комісії Європейського парламенту [7; 8].

*While recent reforms of the appointment systems for the **Supreme Court president and candidate judges** are being implemented, no steps have been taken to ensure the involvement of the judiciary in the appointments of administrative court (**vice-**) **presidents**, with the long delay before appointing the **president** of the Federal Administrative Court highlighting continued concerns [7]. – Während die jüngsten Reformen der Ernennungsverfahren für den **Präsidenten** bzw. die **Präsidentin des Obersten Gerichtshofs** und der **Richteramtsanwärter:innen** umgesetzt werden, wurde nichts unternommen, um die Beteiligung der Justiz an der Ernennung der **Präsident:innen** bzw. **Vizepräsident:innen** der Verwaltungsgerichte sicherzustellen [8].*

В даному випадку використання лексеми «*president*» в англомовній частині тексту зберігає гендерну нейтральність, оскільки дана мовна одиниця застосовується для обох статей і не посилається на конкретну з них. Така ж ситуація спостерігається і зі словом «*judge*», яке теж нівелює гендерну маркованість. Протилежну тенденцію можна помітити у німецькомовному варіанті речення, де, з огляду на особливості німецької мови, використання гендерно-нейтральної лексики неможливе. Так, у варіантах «*Richteramtsanwärter:innen*» та «*Präsident:innen*» простежується вживання двокрапки, як графічного маркеру. Таким чином, через інтеграцію вищезгаданих засобів можна зробити висновок, що першопочаткова мета зберегти нейтральність через маркери та лексичні вибори мовних засобів досягнена.

*Special Eurobarometer 548 on **Citizens'** attitudes towards corruption in the EU (2024) [7]. – Eurobarometer-Sonderumfrage 548 zur Einstellung der **Bürgerinnen und Bürger** zur Korruption in der EU (2024) [8].*

У даному досліджуваному сегменті застосовано підхід узагальнення, а саме використання збірної лексеми «*citizens*», що позначає громадян як жіночого, так і чоловічого роду, в той час як в німецькомовному варіанті реалізували таку лексичну трансформацію, як розгортання і вжили вираз «*Bürgerinnen und Bürger*» без графічного маркеру, а саме двокрапки.

Проаналізувавши обидві версії документу, можна зробити висновок стосовно частоти використання гендерно-нейтральних стратегій у тексті. Найчастіше зустрічалися такі способи досягнення гендерної інклюзивності, як вживання нейтральної лексики в англомовній частині документу, що застосовується як до чоловічої, так і до жіночої статі. В німецькомовному варіанті найчастіше спостерігався такий метод, як використання гендерного графічного маркеру в лексемі, тобто двокрапка. Рідше використовувалася лексична трансформація розгортання мовної одиниці.

Дослідження використання гендерно-інклюзивних стратегій є важливим для українського перекладача в контексті адаптації текстів офіційних документів згідно із вимогами Європей-

ського союзу, де нейтральність є важливим аспектом. Тако ж українська мова, як і німецька, використовує граматичний рід і стикається з певними викликами при спробах нівелювати гендерну асиметрію. Досвід використання графічних маркерів, а саме двокрапок, астерисок та гендер-гепів, дозволяє перекладачу оцінити життєздатність та доцільність таких стратегій в автохтонній мові, а також уникати помилок при перекладі нейтральних термінів англійською мовою.

Висновки. Підбір та застосування систем підбору передачі гендерної інклюзивності залежить від типу мови. На прикладі англійського тексту можна переконатися, що стратегію нейтралізації можна успішно реалізувати без втрати смислу тексту. На противагу цьому, німецька мова, в свою чергу, змушена послуговуватися візуалізацією через використання таких символів, як двокрапка (:), астериска (*), гендер-геп ( ) або, в окремих випадках, скісна риска (/). Останнім часом в німецькомовних текстах фіксується частіше використання двокрапки, ніж астериски. Це зумовлено вимогами цифрової доступності для людей із порушеннями зору, які користуються програмами розпізнавання тексту. Для українського перекладача результати дослідження є методичним орієнтиром в контексті перекладу документів інституцій Європейського союзу. Подальші перспективи у напрямку дослідження зростають і зумовлені як технологічним процесом, так і суспільно-політичними змінами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Gender-neutral language in the European Parliament. European Parliament Guideline, 2018. URL: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/151780/GNL_Guidelines_EN.pdf (дата звернення: 23.01.2026).
2. The Crosslinguistic Study of Language Acquisition, Volume 1: The Data. Edited by Dan Isaac Slobin, University of California, Berkeley, 1985. С. 29–31, 143–153.
3. Sprache ist... nicht neutral: Tipps zur geschlechtergerechten Sprache. Arbeitskreis für Gleichbehandlungsfragen der TU Wien, 2021. URL: https://www.tuwien.at/fileadmin/Assets/tu-wien/TU_fuer_alle/AKG/Online_Sprachbroschuere_2021_12_23.pdf (дата звернення: 23.01.2026).
4. Gender-inclusive language: Guidelines, ECAS Brussels, 2023. URL: https://ecas.org/wp-content/uploads/2023/11/Gender-inclusive-language-guidelines_ECAS-1.pdf (дата звернення: 23.01.2026).
5. Guidelines for gender-inclusive language in English. United Nations Gender-inclusive language. URL: <https://www.un.org/en/gender-inclusive-language/guidelines.shtml> (дата звернення: 23.01.2026).
6. Вайнман Т. «Гендерно-нейтральна мова на уроках німецької», DeutscheWelle, 02.09.2021. URL: <https://www.dw.com/uk/chlenkyni-v-nimetskii-abo-yak-buty-z-henderno-neitralnoiu-movoju-na-urokakh/a-59007226> (дата звернення: 24.01.2026).
7. Document 52024SC0820 «COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT 2024 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in Austria, accompanying the document COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS, Rule of Law Report», 2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024SC0820> (дата звернення: 24.01.2026).
8. Dokument 52024SC0820 «ARBEITSUNTERLAGE DER KOMMISSIONSDIENSTSTELLEN Bericht über die Rechtsstaatlichkeit 2024 Länderkapitel zur Lage der Rechtsstaatlichkeit in Österreich, Begleitunterlage zu MITTEILUNG DER KOMMISSION AN DAS EUROPÄISCHE PARLAMENT, DEN RAT, DEN WIRTSCHAFTS – UND SOZIALAUSSCHUSS UND DES AUSSCHUSS DER REGIONEN, Bericht über die Rechtsstaatlichkeit», 2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024SC0820> (дата звернення: 24.01.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 26.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 14.04.2026